

Sběr místního dědictví jako „akce“

Úvaha nad směřováním projektu

Úvodem

Iniciační skupina „Interpretace místního dědictví slavonicka“ vychází z metodiky [1]. Ta však již v druhé větě úvodu říká: „**(interpretátoři) mají zajímavé věci, které mohou ukázat**“. Současně celý text předpokládá, že existuje skupina (komunita), která se s náplní interpretace identifikuje. Po druhé schůzce iniciační skupiny však asi všichni cítíme, že tyto podmínky nejsou v našem případě naplněny.

Máme sice mnoho různých témat k interpretaci, ale žádné skutečně „velké téma“, které by bylo schopné oslovit a na sebe navázat významnou část komunity, které by sjednotilo parciální zájmy jednotlivých skupin. Mimo to jsme omezeni poměrně krátkým termínem (květen – listopad), ve kterém není realistické uskutečnit složitější projekt.

Má-li být celý projekt úspěšný, musí v připravované úvodní fázi (duben – listopad) zaujmout většinovou slavonickou společnost, musí si vytvořit a stabilizovat svůj realizační tým. Současně musí připravit půdu pro další fáze projektu a nastartovat dlouhodobě působící mechanismy, které podpoří deklarované cíle.

Východiska

Je tedy zřejmé, že se musíme sjednotit nad obecnějším programem, než nad interpretací vybrané jednotlivosti. Že musíme hledat „něco“ s čím se můžeme všichni identifikovat. Současně cítíme, že prostor k interpretaci je obrovský, a nelze jej vyplnit několikaměsíčním projektem. Spíš než jednorázové akce potřebujeme dlouhodobě působící mechanismy, které z rozvíjení místního dědictví vytvoří trvalý proces. Uvědomujeme si, že ke konkrétní jednotlivosti zaujmeme jen část možných spolupracovníků. Proto musíme hledat obecné téma, které osloví co největší část slavonické komunity.

Proto se iniciační skupina shodla na potřebě katalogu místního dědictví slavonicka. Scházela nám však „interpretace“, tedy (dle metodiky [1]) „velký příběh“. Všichni víme, že z katalogu odvodíme řadu drobných „příběhů“, že vytvořením vztahů mezi jednotlivostmi vzniknou nové pohledy atd. To jsou však pouze jednotlivosti, které netvoří onen „velký příběh“. Ten však může vzniknout ze samotné tvorby katalogu.

Tvorba katalogu nemusí být jen šustění starými papíry, ale poutavé pátrání, dětské hry, fotografování, malování atd. Sběr místního dědictví je příležitost jak na jednotlivé prvky místního dědictví upozornit, jak do problematiky vtáhnout místní komunitu, návštěvníky a odborníky.

Důležitou, ale nikoliv jedinou, cílovou skupinou této aktivity, jsou děti a mládež. Uspořádáním poutavých „akcí“, „událostí“ či „performancí“ můžeme ukázat svým spoluobčanům hodnoty Slavonic a regionu, můžeme je naučit vnímat místní hodnoty. Tím také nastartujeme trvalý proces doplňování katalogu a vytvoříme základ pracovní komunity kolem katalogu – „slavoničtí encyklopedisté“.

Vzpomínat encyklopedisty v našich souvislostech je sice poněkud megalomanské, ale celkem trefné. Také nám jde o kultivaci společnosti, také my jsme v jisté opozici k většinovému vnímání slavonického světa. Význam této aktivity stupňuje i probíhající globalizace. Pokud se nám totiž nepodaří vytvořit místní vědomí, tak se jeho poslední pozitivní zbytky rozplynou v „kultuře“ obchodních řetězců a televizní zábavy.

Tato úvaha navazuje na předchozí práci [2] a chce ukázat možnosti jak ze sběru informací udělat řadu zajímavých „akcí“ které mohou zaujmout širokou veřejnost tak, aby hlavním výstupem projektu byl příběh

„JAK MÍSTNÍ DĚDICTVÍ ZAUJALO SLAVONICE“.

Věřím, že iniciační skupina předložené náměty domyslí a doplní o řadu dalších tak, aby léto 2002 ve Slavonicích proběhlo ve znamení sběru místního dědictví, aby se tvorba katalogu stala ustálenou místní zábavou.

Tvorba katalogu jako „akce“

V minulých úvahách jsme se intenzivně zabývali hledáním témat a jejich strukturou. Nezabývali jsme se však postupy sběru a tím, jaké informace můžeme očekávat. Většinu postupů jsem popsal v pracích o katalogizaci a digitalizaci muzejních sbírek [3, 4, 5]. Pro účely této úvahy si zopakujme, že zamýšlený katalog bude vlastně virtuální sbírkou s textovými i audiovizuálními daty. To znamená, že nebudeme tezaurovat skutečné sbírkové předměty, ale jen jejich digitální obraz. To přináší mnohé výhody, ale vyžaduje nový přístup, který je dosti vzdálený tradičním muzejnickým postupům. Pro popularizaci našich aktivit může sloužit mnoho postupů a technologií, jako například:

Digitalizace na počkání

Většina majitelů předmětů se nechce se svými předměty rozloučit, ale ráda je zapůjčí k digitalizaci. Digitalizace může proběhnout pod dohledem majitele. Ten může být odměněn digitálním tiskem z pořízených scanů. Takto organizovaný sběr se stává „událostí“ a může být velmi populární (na informačním středisku?).

Malonákladové tisky

Abychom „nalákali“ majitele zajímavých fotografií, grafik či dokumentů ke spolupráci, musíme jim ukázat výsledky digitalizace. Současně musíme propagovat aktivitu „slavonických encyklopedistů“. Proto bychom měli na počátku uspořádat výstavu tisků z existujících scanů. Poskytnout tyto tisky do veřejných prostor (městský úřad, infocentrum, školy hospody atd.) a dát je do prodeje jako číslované reprinty (infocentrum). Výsledky podobné akce lze zhlédnout v dačické restauraci U koníčka. Tyto aktivity dají dost záminek k „akcím“ (vernisaže, soutěže „poznej kde to je“.....)

On-line katalog

Základním pracovním nástrojem „slavonických encyklopedistů“, a hlavním věcným výstupem projektu, by měl být digitální audiovizuální on-line katalog. Ten umožní zejména:

- Využívání virtuální sbírky (vyhledávání, tisk....)
- Rozšiřování a doplňování sbírky
- Veřejnou verifikaci sbírky a kontrola postupu prací
- Vytváření odvozených produktů
  - Regionální weby
  - Regionální publikace
  - Podklady pro školy...

Mimo toto základní poslání, může být on-line katalog prezentován na všech akcích projektu, a podpořit tak jejich poutavost. Interaktivní podstata katalogu umožní řadu soutěží a her.

Sběr vzpomínek a odborných znalostí jako „akce“

Vzpomínky by měly být sbírány standardní metodou interview. Těmi se obvykle podaří najít několik pamětníků s vypravěčským talentem. S těmito pamětníky lze potom zorganizovat besedu (nejlépe na výstavě starých fotografií), s dotazy veřejnosti a doplněním vzpomínek z předchozího interview o další témata. Bylo by vhodné požádat o vzpomínky nejen současné obyvatele Slavonic, ale i odsunuté rodáky a odstěhované pamětníky. Vzpomínky by se neměly omezit na předválečné období, ale měly by obsáhnout, odsun, dosídlování, soc. budování atd.

Podobně jako s pamětníky, lze „události“ uspořádat s odborníky (historici, restaurátoři, kunsthistorici, sociologové...). Ti často nebudou ochotni svá témata vypracovat jako odbornou studii (příliš pracné a závazné), ale budou ochotni uspořádat improvizovanou přednášku – besedu. Podobně jistě půjde najít a přesvědčit ke spolupráci pamětníky na ucelená témata, jako například:

- Historie místního společenství (sportovci, hasiči, farní společenství...)
- Historie místního podniku (Statek, Kovopodnik, Slavona...)
- Historie místní školy (školy, budovy, učitelé...)

Zpracování každého takového tématu by mělo vrcholit jeho veřejnou prezentací s besedou, která zpracování verifikuje (spolupamětníci). U těchto ucelených témat můžeme pamětníka přesvědčit, že své znalosti či vzpomínky zpracuje sám. Častější bude asi postup, kdy pamětníka využijeme jako zdroj informací a ty zpracuje poučený dobrovolník. Bude vhodné, když o spolupráci požádáme přímo spolky, podniky a instituce, protože právě jim uspořádání jejich „historie“ přinese největší efekt (sebeuvědomění, propagace...).

Sběr „typů“ a „roztroušených znalostí“ jako „akce“

Všechny předchozí postupy předpokládají, že sběr bude iniciován a řízen odborníky, nebo poučenými dobrovolníky. Tím může pouze rozšířit či prohloubit znalosti, které již máme. Nemůže tedy přinést nová témata, sběrači nemohou překročit svůj stín. Proto bude výhodné, když do pátrání po zasutých vzpomínkách, znalostech a pozoruhodnostech zapojíme širokou veřejnost. Ta může přinést mnoho nových témat znalostí a podnětů.

- Hledání pamětníků
- Pátrání po drobné architektuře v krajině (kapličky, boží muka, smírčí kameny, studánky...)
- Pátrání po zajímavých krajinných prvcích (aleje, cesty, kameny, rybníky....)
- Pátrání po stavebních detailech (detaily domů, sklepy)
- Útržky vzpomínek
  - když jsme kopali žumpu narazili jsme na kamenné schody...
  - učitelem v roce 1962 byl pan Ocásek z Žirovnice...
- Amatérská díla (fotografie, kresby...)

Tyto znalosti a postřehy může shromažďovat a dokumentovat Infocentrum. Jejich sběr však musí být podnícen vhodnou „akcí“. Tato aktivita je velmi vhodná pro děti, chalupáře a turisty.

Všechny interview, vzpomínky, besedy a přednášky by měly být nahrávány a uloženy jak v digitálním akustickém tvaru, tak přepsány pro další použití.

„Akce“ na podporu sběru

Z předcházejícího vidíme, že aktivní účast slavonických spoluobčanů na sběru místního dědictví může být velmi prospěšná. Cítíme však, že jejich zapojení nebude jednoduché, že musíme hledat všechny způsoby oslovení místních občanů. Proto by tvorba katalogu měla být jen základem, kolem kterého zorganizujeme nejrůznější motivační a popularizační aktivity. Tak do organizace zapojíme všechny myslitelné zájemce, každý zde najde svou partu.

Motivační výstava

- Staré fotografie Slavonic, kresby atd.
- Soubor málo známých nebo zaniklých detailů – znalostní soutěž
- Vzpomínky pamětníků nad starými fotografiemi
- Veřejná digitalizace
- Tisk vystavených obrázků pro účastníky...

Motivační leták

Víme, že ne všichni naši spoluobčané přijdou na výstavu, nebo navštíví naše internetové stránky. Zato všichni přijdou do samoobsluhy nebo hospody. Zde by na ně měl čekat plakát s hromádkou motivačních letáků. Ty by měly přístupnou formou vysvětlovat naše cíle a upozorňovat a hlavní akce.

Motivační deska

Bude vhodné, když budeme své spoluobčany pravidelně informovat o zajímavých přírůstcích katalogu, když je budeme informovat o probíhajících akcích atd. K těmto účelům bude vhodné doplnit internetové postupy i klasickou c.k. technologií – informační deskou. Ta může být umístěna v některém výkladě a měla by být pravidelně aktualizována.

Sběr dat ve škole

Akci uvést poutavou přednáškou s ukázkami digitalizovaných fotografií, o cca týden později digitalizovat na počkání podklady, které žáci donesou. Digitalizace se v případě zájmu může opakovat, úspěšní sběrači mohou dostat digitální tisky. Akce by měla v žácích vzbudit zájem o místní dědictví a nalézt mladé dobrovolníky pro další spolupráci. Akci může podpořit soutěž o ceny, zveřejnění nejúspěšnějších sběračů, publikování jmen sběračů současně s předměty sběru...

Výzkumné týdny

Ve spolupráci s Přírodním gymnáziem Praha, případně některými zájmovými spolky (historie, příroda, výtvarníci, fotografie...) vytvořit z žáků a studentů „badatelské týmy“, které by mapovaly jednotlivé prvky místního dědictví. Spolupráce místní mládeže (zná místa) s městskou (zná obor a metody) by přineslo nejen zajímavé možnosti sběru, ale i rozvoj mladých osobností, vzájemné poznání a nové sociální vazby.

Veřejná digitalizace

Lze uspořádat několik „veřejných digitalizací“. Spojení sběru s ukázkou zajímavé technologie může přilákat řadu zájemců a upozornit veřejnost. Akci může podpořit tisk nascanovaných obrazů, soutěž o ceny, zveřejnění nejúspěšnějších sběračů, publikování jmen sběračů současně s předměty sběru...

Dětské malování

Jak děti vidí Slavonice, co se jim líbí, co jim ve Slavonicích schází... Lze kombinovat práce ze školy s pracemi, které vzniknou při veřejné akci (malování na chodníku?), vybraná dílka digitalizovat, uspořádat výstavu. Akci může podpořit soutěž o ceny, zveřejnění nejúspěšnějších kreslířů, publikování na webu či v místním tisku...

Společný sběr znalostí a fotografování

Skupina zájemců prochází Slavonicemi a společně hledají, dokumentují a fotografují zajímavá místa. Skupinu provází odborník (fotograf, kunsthistorik, restaurátor...) a „moderuje“ její činnost. Účastníky lze motivovat tím, že z výsledků bude uspořádána výstava.

Pivo za vzpomínku

V každé komunitě je skupina, která se asi nikdy aktivně nezapojí do veřejných projektů, ale přitom se významně podílí na vytváření a šíření veřejného mínění. Ano. Jsou to hospodští štamgasti. Proto bude důležité najít způsob, jak tuto skupinu zapojit do našich aktivit. Proto můžeme udělat například akci „Pivo za vzpomínku“ (např. jednou týdně sběrač obejde se záznamovým zařízením a digitálem hospody, posbírání interview a udělá profily pamětníků). Ta jistě přinese několik zajímavých interview, ale hlavně zábavným způsobem vtáhne štamgasty do našich aktivit.

Profily sběračů a pamětníků

Asi každý jsme alespoň trochu ješitní, každému z nás dělá dobře chvála. Proto bude jistě dobré zveřejnit „profil“ (jméno, charakteristika, fotka) každého, kdo jakkoliv přispěje k dosažení vytčených cílů.

Setkání rodáků

Lze využít pouť na Montserrat a zkušenosti České Kanady s projektem „Návrat paměti krajiny“. Ze setkání lze vytěžit mnoho scanů a četná interview. Současně lze vytvořit nové sociální vazby a osobní kontakty.

Spolupráce s regionálním tiskem

Pravidelně informovat o postupu, otiskovat zajímavé ukázky, jmenovat aktivní sběrače...

Spolupráce s turisty a návštěvníky

Regionem prochází stovky tisíc návštěvníků ročně. Jistě by bylo škoda nevyužít jejich postřehy a fotografie. Vhodným způsobem sběru budou internetové stránky projektu. Součástí této spolupráce musí být vtažení návštěvníka do místního dění, motivací bude publikace.

Velké finále

Celá činnost vy měla vyústit do nějakého „Velkého finále“, které ji bude motivovat. Toto finále musí oslovit i ty, pro které je myšlenka katalogu příliš abstraktní, kteří potřebují bezprostřední zážitek. Může to například být komplexní výstava doplněná besedami, tiskem a prodejem faximilií shromážděných dokumentů, předváděním on-line verze katalogu, dražbou dětských kreseb atd.

Velké finále má smysl pořádat až poté, co budou všechny akvizice zpracovány, naplněn on-line katalog, scany připraveny k tisku atd. To v žádném případě nelze stihnout do listopadu. Jsem však přesvědčen, že najdeme způsob, jak finále profinancovat i tehdy, uskuteční-li se na jaře roku 2003.

Jistě lze vymyslet řada dalších akcí, které do sběru místního dědictví zapojí širokou veřejnost a poutavou formou podpoří sběr a současně upozorní na místní hodnoty a pomůže aktivizovat slavonickou komunitu k pozitivním činům. Věřím, že iniciační skupina rozvine a doplní naznačené příklady tak, aby se doplňování katalogu stalo trvalou součástí života Slavonic.

Realizační poznámky

Zapojení významných osobností

Lidé mají asi vždy sklon napodobovat „slavné“ a „úspěšné“. Toho bychom měli využít, a přesvědčit místní celebrity ke spolupráci. Pokud zachytíme jejich vzpomínky mezi prvními, a tuto skutečnost rychle zpropagujeme, tak významně ovlivníme postoj většinové společnosti. Výběr VIPs by měl být dosti široký, aby si mezi nimi každý spoluobčan mohl najít svůj vzor (starosta i farář, podnikatel i filosof).

Sponzoři

Víme, že od slavnických podnikatelů nemůžeme čekat velké finanční dary. Účast sponzorů však vidím jako důležitý prvek spolupráce. Projekt bude potřebovat nejrůznější služby (doprava, prostory, zapůjčení techniky, ceny do soutěží...). Zde by mohli místní podnikatelé sehrát významnou roli. Předvedou tak spoluobčanům svůj pozitivní vztah k místnímu dědictví a poskytnou tak příklad ostatním. Projekt se jim odmění propagací jejich aktivit.

Mařížská a Sklepácká parta

Významná část projektu se týká oborů, ve kterých jsou „mařížští“ a „sklepáci“ doma. Bude proto výhodné je přesvědčit ke spolupráci. Dlouhodobá tvůrčí spolupráce „náplav“ a „místních“ by také mohla vést k občanské spolupráci a integraci obou skupin.

Sociologický průzkum

Při vytyčování cílů jsme si řekli, že hlavním výsledkem projektu by měla být změna vnímání místního dědictví. Tento „parametr“ však nemůžeme jednoduše „měřit“, musíme se opřít o výsledky sociologického průzkumu, který srovná postoje slavnické společnosti před projektem s postoji po zakončení projektu. Průzkum před projektem by mohl také upřesnit detaily vlastního projektu.

Otevřenost dalším projektům a donátorům

V předchozí práci jsem upozornil na metodické a místní vztahy k podobným projektům. To je pro nás důležité zejména v tom, že umožní propojení našeho projektu se souvisejícími aktivitami. Toto propojení nejen zjednoduší naši práci (metodika), ale umožní katalog zařadit do širších a ambicióznějších souvislostí (Kulturní dědictví pro všechny). Zanedbatelná nebude ani možnost financování z dalších zdrojů (Kulturní dědictví pro všechny, Brána muzea otevřená...).

Závěrem

Iniciační skupina se shodla na potřebě vytvořit „katalog místního dědictví Slavonicka“. Prozatím však nemůže najít své „velké téma“ pro interpretaci. Tato studie vidí své „velké téma“ ve vlastním sběru dat pro katalog. Upozorňuje na některé postupy, kterými můžeme do sběru zapojit veřejnost a navrhuje několik aktivit, které tyto postupy využívají.

Zvolená cesta má výhodu v tom, že nestavíme dům od střechy, ale že naše interpretace budou stát na pevných základech znalostí soustředěných v katalogu. Mimo to, tato cesta umožní vytvořit a stabilizovat realizační tým a oslovit širokou veřejnost. Tím by měla nastartovat trvalé procesy, které povedou k udržování a rozvíjení místního dědictví.

Další výhodou je i to, že základy metodiky jsou prakticky totožné s muzejní metodikou Ministerstva kultury České republiky. To mimo jiné znamená, že nemusíme dopředu vymýšlet témata, ale ta vyplnou z nasbíraného materiálu a že budeme kompatibilní s velkými ambiciózními projekty celostátního významu.

Pomezí, březen 2002

Česká Kanada
Petr Vermouzek

Příloha

Katalog jako živý mechanismus

Prameny

1. Genius loci	Partnerství 2002
2. katalog místního dědictví Slavonicka	Česká Kanada 2002
3. Digitalizace sbírek	Česká Kanada 2001
4. Evidence, katalogizace, digitalizace...	Česká Kanada 2002
5. Kulturní dědictví pro všechny	Asociace muzeí a galerií 2002
6. e-region	Česká Kanada 2001
7. Digitální archiv	Česká Kanada 1999
8. Iniciační schůzky	Partnerství/SRS 2002
9. Příručka muzejníková	Žalman 2001